EBÛ MUHAMMED HASEN BİN AHMED

Büyük hadîs âlimlerinden. Künyesi Ebû Muhammed olup ismi Hasen bin Ahmed bin Muhammed bin el-Kâsım bin Ca'fer el-Kâsımî es-Semerkandî'dir. 409 (m. 1018) yılında doğdu. 491 (m. 1098) senesinde vefât etti.

Ebû Muhammed, Abdüssamed el-Âsımî, Ca'fer bin Muhammed el-Müstagfirî, Hamza bin Muhammed el-Ca'feri, Nişâbûr'da Ebû Hafs bin Mesrûr Ebû Osman Âbünî ve Ebû Saîd Kuncerûdî'den ilim öğrenip hadîs-i şerîf dinledi. Hadîs-i şerîf dinlemek ve ezberlemek için Buhârâ ve Belh'e de gitti.

Kendisinden ise; İsmâil bin Muhammed et-Temîmî, Vecîh eş-Şuhâmî, Hîbeturrahmân bin el-Kuşeyrî, Muhammed bin Câmi' Hayyât es-Sûf el-Cüneyd el-Kâinî ve birçok âlim ilim öğrenip hadîs-i şerîf rivâyet etti.

Ebû Sa'd Semânî, Hâfız İsmâil'in Hasen bin Muhammed hakkında şöyle dediğini nakleder "O büyük âlim, Hâfızdır. Çok hadîs-i şerîf dinlemiş ve toplamıştır. Birçok kitap yazmıştır" dedi.

Ömer bin Muhammed en-Nesefî, Kitâb-ül-kand isimli eserinde, "Hasen bin Ahmed, büyük âlim, hadîs Hâfızı, Resûlullahın sünnetinin yayıcısı, Ebû Muhammed es-Semerkandî Nişâbûr'a geldi. Zamanında, doğuda ve batıda onun gibi büyük bir âlim yok idi" demektedir.

Ebû Muhammed hakkında Abdülgâfir el-Fârisî ise şöyle demektedir: "Hadîs ezberlemede bir benzeri yok idi. Nişâbûr'da ikâmet etti. Müstagfiri'den çok hadîs-i şerîf rivâyet etti."

> Ebû Muhammed'in rivâyet ettiği bir hadîs-i şerîfte, Peygamber efendimiz (aleyhisselâm) "Ben ilim şehriyim, Ali de ilim şehrinin kapısıdır. Kim ilim şehrinin kapısını isterse, Ali bin Ebî Tâlib'e gitsin" buyurdu.

Ebû Muhammed "Bahr-ül-Esânid fî sıhahil mesânid" adlı eserinde yüzbin hadîs-i şerîf toplâdı. Diğer bir eseri de "Cüz'ün fihi mine'l-ebdali mine'l-ümmet"dir.

Ebû Muhammed Hasen bin Ahmed Semerkandî, “Cüz’ün fihi mine’l-ebdali mine’l-ümmet” adlı eserinin ba’zı bölümlerinde şöyle yazmaktadır:

Enes bin Mâlik’in (radıyallahü anh) rivâyet ettiği hadîs-i şerîfte, Peygamber efendimiz (aleyhisselâm): “Ümmetimin ebdalı Cennete, oruçlarının çokluğu, namazlarının çokluğu ile değil, kalblerinin Allahü teâlâdan başkasından kurtulmuş olması, cömertlikleri ve müslümanlara nasihatleri sebebiyle girerler” buyurdu. Saîd-i Hudrî’nin (radıyallahü anh) rivâyet ettiği hadîs-i şerîfte ise, Peygamber efendimiz (aleyhisselâm) şöyle buyuruyor: “Ümmetimin ebdali, Cennete amelleri ile girmezler. Onlar Cennete, Allahü teâlânın rahmetiyle, cömertlikleriyle gönüllerinin Allahü teâlâdan başka herşeyden temizlenmiş olması ve merhametleri sebebiyle girerler.”

Ebû Bekr Buhârî dedi ki: “İsyanları sebebiyle insanoğluna gelen belâ ve musîbeti, Allahü teâlâ, ebdallerin yüzü suyu hürmetine defeder. Bu husûsta onlar, Resûlullahın (aleyhisselâm) ve Eshâb-ı Kirâmın makamında oldukları için onlara Ebdâl denmiştir. Çünkü Resûlullah (aleyhisselâm), ümmeti arasında emân (belâ ve musibetlere karşı te’minat), idi. Allahü teâlâ, Kur’ân-ı kerîmde Enfâl sûresi otuzüçüncü âyet-i kerîmesinde meâlen: “Halbuki sen (Ey Resûlüm) onların içinde iken Allahü teâlâ onlara azâb verecek değildir”buyurur. Resûlullahın (aleyhisselâm) Eshâbı ve Ehl-i beyti, O’ndan sonra, O’nun yerindedirler. Resûlullah efendimiz buyurdu ki: “Eshâbım, ümmetimin emînleridir (te’minatı durumundadırlar). Eshâbım gittikten sonra, ümmetime va’d olundukları şey gelir.” Resûlullahın (aleyhisselâm) Ehl-i Beyti de, ümmeti için belâlara karşı emân ve te’minattırlar. Başka bir hadîs-i şerîfte ise, “Ehl-i Beytim, ümmetim için emândırlar” buyuruldu.

Peygamber efendimiz (aleyhisselâm), Ebû Bekr (radıyallahü anh) hakkında buyurdu ki: “O size, namazının, orucunun çokluğu ile değil, göğsünde bulunan şey ile, Allahü teâlâdan başkasını bırakmak sûretiyle, cömertliğiyle ve gönlün Allahü, teâlâdan başkasına meyilden kurtulmasıyla üstündür.”

Denildi ki: Selîm kalb; Allahü teâlâdan başkasının bağından kurtulandır. Müslümanlara merhamet; yüklerine tahammül, onların rızıklarını temininde yardım sûretiyle Allahü teâlânın kullarına şefkat etmektir.

Muâz bin Cebel’in (radıyallahü anh) rivâyet ettiği hadîs-i şerîfte, Peygamber efendimiz (aleyhisselâm) “Kimde şu üç haslet varsa, o, dînin kendileri sebebiyle ayakta durduğu ebdâlden olur. İlki, Allahü teâlânın kazasına rızâ göstermek, ikincisi, Allahü teâlânın haram kıldığı şeyleri yapmama husûsunda sabır. Üçüncüsü, Allahü teâlâ için kızmaktır” buyurdu. Hasen bin Ali’nin (radıyallahü anh) rivâyet ettiği hadîs-i şerîf ise, “Bâtın ilmi, Allahü teâlânın sırlarından bir sır ve O’nun hikmetinden bir hikmettir ki, onu, evliyâ kullarından dilediğine verir”buyurdu. Ubâde bin Sâmit’in (radıyallahü anh) rivâyet ettiği hadîs-i şerîfte de “Bu ümmette, her zaman otuz kimse bulunur. Her biri İbrâhim aleyhisselâm gibi bereketlidir” buyurdular.

Abdullah bin Mesvâ’nın rivâyet ettiği hadîs-i şerîfte, Peygamber efendimiz (aleyhisselâm) buyurdu ki: “Allahü teâlânın yeryüzünde üçyüz tâne kulu vardır. Onların kalbleri Adem’in kalbi gibidir. Yine Allahü teâlânın kırk tâne kulu vardır. Onların kalbleri Mûsâ’nın kalbi gibidir. Allahü teâlânın yedi kulu vardır. Onların kalbleri İbrâhim’in kalbi gibidir. Beş kulu vardır. Kalbleri Cebrâil’in kalbi gibidir. Üç kulu vardır. Kalbleri Mikâil’in kalbi gibidir. Bir kulu vardır, kalbi İsrâfil’in kalbi gibidir. İsrâfil’in kalbi üzere olan vefât ettiği zaman, Allahü teâlâ onun yerine üç taneden getirir. Üç taneden vefât eden olduğu zaman, onun yerine beş taneden getirir. Beş taneden vefât ettiği zaman, onun yerine yediden birisini getirir. Kırk kuldan birisi vefât ettiği zaman, onun yerine üçyüz kulundan birisini getirir. Üçyüz kulundan birisi vefât ettiği zaman, onun yerine diğer insanlardan birini getirir. Allahü teâlâ onlar

sebebiyle diriltir ve öldürür. Yağmur yağdırır ve durdurur.” İbn-i Mes’ûd’a (radıyallahü anh) “Allahü teâlânın onlar sebebiyle diriltmesi ve öldürmesi nasıl olur?” diye sorulunca, o cevâb olarak; “Çünkü onlar, ümmetin çoğalmasını isterler. Allahü teâlâ onlar sebebiyle bu ümmeti çoğaltır. Zorbalara ve zâlimlere bedduâ ederler. Bu sebeble zâlimler helak olurlar. Onlar, Allahü teâlâdan ümmet için yeryüzünde rahatlık isterler. Allahü teâlâ, onlar sebebiyle çeşitli belâları kaldırır” buyurdu.

Abdullah bin Ömer’in (radıyallahü anh) rivâyet ettiği hadîs-i şerîfte, Peygamber efendimiz (aleyhisselâm), “ümmetimde, her yüz senede iyiler bulunur. Bunlar beşyüz kişidir. Kırkı Ebdâl’dir. Bunlar her memlekette bulunurlar” buyurdu. Eshâb-ı Kirâm “Yâ Resûlallah! Bize onların amellerini bildirin” dediklerinde, Resûlullah (aleyhisselâm) “Onlar kendilerine zulmedenleri affederler. Kendilerine kötülük yapanlara iyilik ederler. Allahü teâlânın kendilerine verdiği şeylerle başkalarına yardım ederler” buyurdu. Abdullah bin Ömer bu hadîs-i şerîfi açıklarken buyurdu ki: “Kur’ân-ı kerîmde Allahü teâlâ bu husûsu meâlen şöyle beyân buyurmaktadır “(O takvâ sahibleri) varlıkta da yoklukta da infâk edenler, öfkelerini yutanlar, (zarar gördükleri kimselere karşı muktedir oldukları hâlde intikama kalkışmayanlar), insanların kusurlarını bağışlayanlardır. Allah da iyilik edenleri sever” (Âl-i İmrân-134).

Ebü’z-Zinâd buyurdu ki: “Arzın direkleri mesabesinde (derecesinde) olan Peygamberimiz ve diğer Peygamberler gidince, Allahü teâlâ Muhammed’in (aleyhisselâm) ümmetinden kırk kişiyi onların yerine getirir. Bunlara ebdâl denir. Onlardan birisi vefât ederse, Allahü teâlâ yerine başka birini yaratır ve onun yerine getirir. Onlar yeryüzünün direkleridir. Onlardan otuzunun kalbi yakîn üzere bulunur. Onlar, namazlarının, oruçlarının, huşû’larının, yaşayış ve ahlâk güzelliklerinin çokluğu ile üstün olmazlar. Onlar vera’larının doğruluğu, niyetlerinin, “güzelliği, kalbelerinin Allahü teâlâdan başkasının ilgisinden kurtulması, hilmi ve zillete düşmeden, tevâzu ile Allahü teâlânın râzı olduğu şeyleri bütün müslümanlara nasihat etmek sûretiyle diğer insanlardan üstündürler. Hattâ, onlar hiçbir şeye la’net etmezler. Hiçbir kimseye eziyet etmezler. Kendilerinden aşağıda olan kimselere karşı kibir göstermezler. Onları hakîr görmezler. Kendilerinden yüksekte olan hiçbir kimseyi hased etmezler. Dünyâyı sevmezler.”

Süfyân bin Hüseyn; Hasen-i Basrî’nin şöyle dediğini nakletti: “Eğer Ebdâl olmasaydı, yeryüzünde bulunanlar batar, helak olurdu. Sâlihler olmasaydı, yeryüzündekiler fesada uğrardı. Ulemâ olmasaydı, insanlar hayvanlar gibi olurdu. Sultan olmasaydı, insanlar birbirini yerdi. Rüzgâr olmasaydı, dünyâ kokardı. Ahmaklar olmasaydı, dünyâ harâb olurdu.”

Ebû Abdullah Antâkî şöyle anlatır: “İbrâhim (aleyhisselâm) birgün yolda yürürken havada oturan bir kişiyi gördü. Ona “Ey Allahın kulu! Bu mertebeye nasıl eriştin?” diye sordu. O da cevap olarak, “Basit bir şeyle bu mertebeye kavuştum. Beni ilgilendirmeyen şeyi terk ettim. Bana lâzım olan şeye yapıştım. Onun için, duâ ettiğim zaman Allahü teâlâ duâmı kabûl buyurdu. İstediğimi bana verdi. Onun adını vererek yemîn ettiğim zaman, yemînimi yerine getirdi” dedi.

Şakîk-i Belhî anlâtır; İkiyüzkırkdokuz senesinde, hac etmek üzere yola çıkmış, Kadisiyye’ye varmıştım. Orada insanlara bakıyor, onların kalabalıklığını, hepsinin ayrı ayrı rütbelere sahip olduğunu düşünüyor, etrâftaki kubbeleri, çadırları, binaları seyrediyordum. Her insan kendi hâlinde idi. O zaman kendi kendime “Allahım! Bunlar, senin fadl ve ihsânını umarak sana doğru yola çıkmışlardır. Onları boş çevirme” diye niyaz ettim. Ben orada, bineğimin yuları elimde olduğu hâlde duruyordum, insanlardan uzak, tenhâ, yalnız başıma kalacağım bir yer arıyordum. Bu sırada, koyu esmer, güzel yüzlü, iki gözü arasında secde izi, ayaklarında nalınları bulunan yakışıklı bir gence rastladım, insanlardan uzakta, tenhâ bir yerde oturdu. Bunu görünce, ben o genç hakkında, iyi düşünmedim ve onun yanına doğru yaklaştım. Benim kendisine doğru geldiğimi görünce bana; “Ey Şakîk! deyip, “Ey îmân edenler! Zannın çoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Müslümanların ayıp ve

kusurlarını araştırmayın. Bir kısmınız bir kısmınızı (arkasından hoşlanmıyacağı sözle) çekiştirmesin. Hiç sizden biriniz ölü kardeşinizin etini yemek ister mi? Bundan tiksindiniz değil mi? O halde (gıybet etmekte) Allahtan korkun" (Hucurât-12) meâlindeki âyet-i kerîmeyi okudu. Daha sonra benim yanımdan gitti.

Ben kendi kendime, "Vallahi bu büyük bir iştir. Bu zât kalbimden geçeni anladı ve ismimi bildi. Bu, ancak sâlih bir kul olabilir. Peşinden gidip onunla görüşeyim, beni dost edinmesini söyliyeyim" dedim. Hızla peşinden gittim. Onu yakalıyacağım sırada gözümden kayboldu. Hacıların arasına karıştı. Bir süre sonra onu namaz kılarken gördüm. Allahü teâlânın korkusundan vücûdu titriyor. Gözlerinden yaşlar akıyordu. Yine kendi kendime, "Onun yanına gideyim, hakkını helâl etmesini istiyeyim" diye düşündüm. Biraz bekledim. Sonra yanına gittim. Bana bakarak, "Ey Şakîk! "Bununla beraber, şüphe yok ki, ben tövbe eden, imân edip sâlih amel işleyen sonra da hak yolda sebat gösteren kimse için Gaffârım (çok çok bağışlayıcıyım)" (Tâhâ-82) meâlindeki âyet-i kerîmeyi okumamı söyledi ve yine beni bırakıp gitti. Ben, "Bu genç ebdâldendir. İki kere kalbimden geçeni bildi" diye düşündüm. Sonra hacılarla beraber yola'çıktık. Biraz su almak için bir yerde durduk. Bir de ne göreyim, o genç kuyunun başında duruyordu. Elinde de küçük bir kova vardı. Su içmek istiyordu. Bu sırada kova elinden kuyuya düştü. Ben de durmuş ona bakıyordum. Allahü teâlâya şöyle niyazda bulundu: "Sen benim Rabbimsin? Susuzluktan yandığımı biliyorsun. Yiyecek istediğim zaman sen benim kuvvetimsin! Allahım senden başka yardımcım yok! Beni bu sudan mahrûm etme!" dedi. Vallahi bu sırada kuyunun suyunun yükseldiğini, kovanın ortaya çıktığını gördüm. Elini uzatıp kovayı aldı. Onu doldurup güzelce abdest aldı. Birkaç rek'at namaz kıldı. Onun yanına gittim. Selâm verdim. Selâmıma cevap verdi. Ona, "Allahü teâlâ sana merhamet etsin! Allahü teâlânın sana ihsân ettiğinden beni de nasiplendir" dedim. Bana bakarak, "Ey Şakîk! Allahü teâlânın zâhirî ve bâtınî ni'metleri bizim üzerimize yağıyor. Allahü teâlâya zannın güzel olsun. O, kendisi hakkında güzel zan sahiblerinin ecrini (sevâbını) zayi etmez" deyip, bana su kovasını verdi. O kovadan içtim. Bir de ne göreyim, içindeki tatlı, çorba gibi birşey idi. Vallahi ondan daha lezzetli bir şey içmedim ve ondan daha hoş kokulu bir şey görmedim. Hem doydum, hem de susuzluğum gitti. Bundan sonra, günlerce ne acıktım, ne de susadım. Sonra kovayı kendisine verdim. Yine yanımdan uzaklaşarak gözden kayboldu. Mekke-i mükerremeye gidip haccı eda edinceye kadar onu görmedim. Bir gece Kâ'be-i muazzamada idim. Herkes uyumuş, her taraf sessiz idi. Mîzab'ın bulunduğu tarafta (ya'nî Altın oluğun bulunduğu tarafta) idi. Huşû' ve inliyerek namaz kılıyordu. Ağlayarak Kurân-ı kerîm okuyordu. Bir müddet ben onun halini düşündüm. Bu sırada, içerisinde ni'metlerin va'd edildiği, azâb ile korkutulduğu bir âyet-i kerîme geçti. Onu tekrar ederken ağlıyordu. Bütün gece sonuna kadar bu hâl üzere kaldı. Fecr doğunca da, namaz kıldığı yere oturdu. Allahü teâlâyı tesbih ve zikirle meşgûl oldu. Sonra" kalkıp sabah namazını kıldı. Bir hafta Kâ'be-i şerîfi tavaf ettikten sonra oradan ayrıldı. Onu ta'kib ettim. Oturduğu beldeye varınca bir de ne göreyim, yanında birçok hizmetçi ve köleleri var. Oradaki insanlar, hemen onun etrâfını sardılar. Herkes ona selâm veriyordu. Yakınlarından birisine bu zâtın kim olduğunu sorunca, cevab olarak "O, Ebû İbrâhim Mûsâ bin Ca'fer bin, Muhammed bin Ali bin Hüseyn bin Ali bin Ebî Tâlib'dir" dedi. Ben, onda gördüğüm yüksek hâllerden hayretler içerisinde kalıp, "Böyle güzel ve yüksek hâller ancak böyle bir seyyid için olabilir" dedim.

Muhammed bin Ahmed el-Abd (radıyallahü anh) anlattı: Cum'a günü ikindiden sonra, Beyt-i Makdis'te Selmâ kuyusu yanında oturuyordum. Bu sırada yanımda iki kişi göründü. Birisi benim yanıma, diğeri bizden uzakça bir yere oturdu. Ben yanıma oturana, "Allahü teâlâ sana

merhamet eylesin. Sen kimsin?" dedim. "Hızırım" cevâbını verdi. "Uzakta oturan kim?" dedim. "Kardeşim İlyas" dedi. Bu sırada normal olarak, insanın hatırına gelebilecek düşünceler hatırıma geldi. Bunun üzerine bana, "Zararı yok, yine de biz seni seviyoruz" dedi. Sonra bana: "Kim Cum'a günü ikindi namazını kılar, kıbleye yönelir, güneş batıncaya kadar. "Yâ Allah! Yâ Rahmân!" der ve Allahü teâlâdan bir şey isterse, Allahü teâlâ ona o istediği şeyi verir" dedi. Sonra bana şunları anlattı: "Resûlullah (aleyhisselâm) âhırete irtihal buyurdukları zaman, yer, Allah teâlâya: "Bundan sonra kıyâmete kadar üzerimde hiçbir peygamber yürümeyecek" diye sitemde bulundu. Allahü teâlâ yere şöyle vahyetti: "Ben Muhammed'in (aleyhisselâm) ümmetinden öyle kimseler yaratacağım ki, onlar peygamberler (aleyhisselâm) gibi, kalbleri Peygamberlerin kalbleri gibidir." "Onlar kaç tanedir?" diye sordum. "Üçyüz tanedir, hepsi de Allahü teâlânın velî kullarıdır. Yetmiş tanesi ise Nücebâ'dır. Kırk tanesi Evtâd'dır. On tanesi de Nükabâ'dır. Yedi tanesi Âriftir. Üç tanesi Nakib, bir tanesi ise Gavs'dır. Gavs vefât ederse, üç nakibden birisi seçilir. Onun mertebesine konur. Yedi taneden biri de, o üç taneye konur. On taneden yediye ilâve olunur. Kırk taneden ona, yetmişten kırka, üçyüzden yetmişe, dünyâdan bir kişi de üçyüze ilâve edilir. Sûr üfürülünceye kadar böyle gider. Onlardan bir kısmının kalbi, Mûsâ ve Îsâ'nın (aleyhisselâm) kalbi gibidir. Bir kısmının kalbi, Nûh ve İbrâhim'in (aleyhisselâm) kalbi gibidir. Yine bir kısmının kalbi, Cebrâil, Dâvûd, Süleymân ve Eyyûb'un (aleyhimüsselâm) kalbi gibidir. Kur'ân-ı kerîmde Allahü teâlâ meâlen **"O**peygamberler, Allahü **teâlânın** hidâyete eriştirdiği kimselerdir. Sen de onların gittiği yoldan yürü (Onların tevhîd yolunda bulun)." buyurmaktadır. (En'âm-90). Konuşmalardan sonra, ona nereye gideceğini sordum. "Niçin soruyorsun?" dedi. "Orada namaz kılmak ve teberrük için" dedim. O da "Sabah namazını Mekke-i mükerremede kılarım. Sonra güneş doğuncaya kadar, Rükn-i. Şâmî'nin yanında Hicr denen yerde otururum. Sonra Beyt-i şerîfi bir hafta tavaf ederim. Sonra Makâm-ı İbrâhim'in arkasında iki rek'at namaz kılarım. Öğle namazını Medîne-i münevverede, ikindi namazını Beyt-i makdis'te, Akşamı Tûr-i Sina'da, Yatsıyı Zül-karneyn'in seddînde kılarım. Sonra sabaha kadar konuşmam" dedi.

Abdullah bin Ubeyd İbn-i Umeyr Leysî anlattı. Babam ile beraber bir sahrada yolculuk yapıyorduk. Çölün ortasına varınca, namaz kılan birisini gördük. Babam, onun yanına uğramak, buralarda ne yaptığını sormak için bekledi Ona, "Yanında yiyecek yok, su yok, buralarda ne arıyorsun böyle? Sana biraz yiyecek ve su bırakmak istiyoruz" dedi. O zât, "Hayır bırakmayın" dedi. Bu sırada bulut çıktı. Yağmur yağdı: Ondan sonra biz oradan ayrıldık. Biz yolumuza devam ettik. Babam, uğradığımız ilk kasabanın halkına, rasladığımız o zâtı anlattı. Onlar da bize: "O zât nerede bulunursa, mutlaka oraya yağmur yağar" dediler.

Hammâd bin Zeyd anlattı. "Sıcak bir günde Eyyûb-i Sahtiyanî ile beraber bulunuyorduk. Ben çok susamıştım. Ona çok susadığımı söyleyince, ayağı ile yere vurdu ve oradan su fışkırdı."

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Mu'cem-ül-müellifîn cild-3, sh. 203

2) Şezerât-üz-zeheb cild-3, sh. 394

3) Tezkiret-ül-huffâz cild-4, sh. 1230

4) Tabakât-ül-huffâz sh. 450